

CHYDENIUS, ANDERS
SALVIUS, LARS

**Den nationale winsten, wördsamast
öfwerlemnad til riksens höglofliga ständer,
af en deras ledamot. =Anon=.**

Stockholm, tryckt hos directeuren Lars Salvius, 1765
1765

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

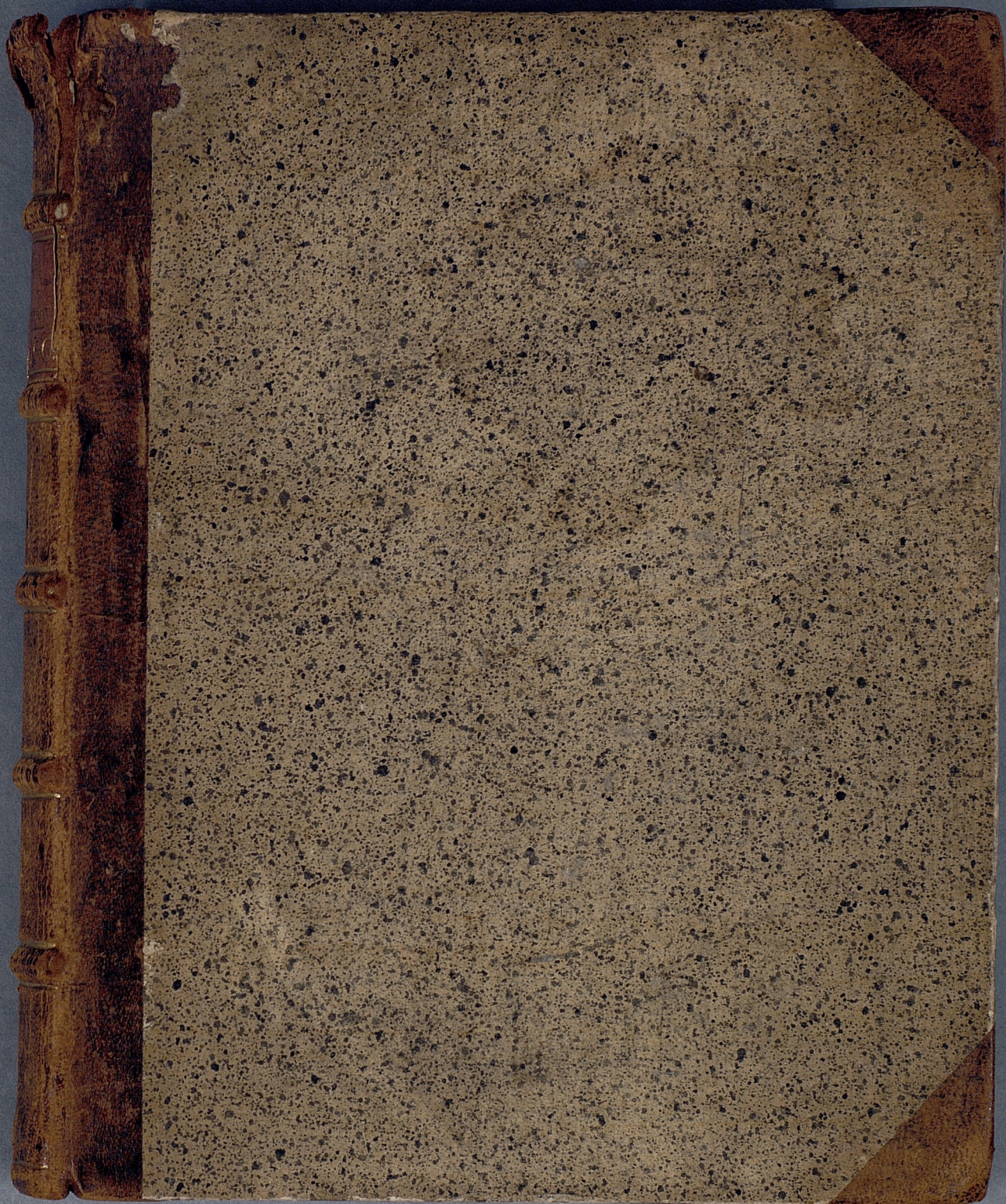
Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken. EOD erbjuder åtkomst till digitaliserade dokument enbart för personlig, icke-kommersiell användning. För annan användning vänligen kontakta biblioteket.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agn.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.
Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu>

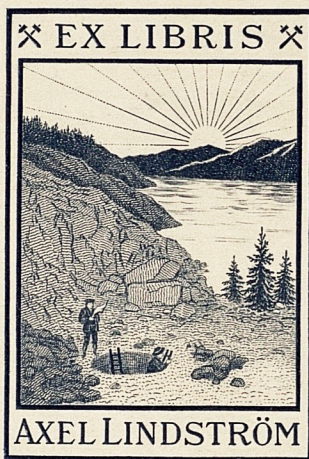
Polit. ekon. (Samlingsband sist på facket)
Allm.

Tjänstgör:

13 skrifter som alla finnas i K. B.
på Polit. ekon. Allm. 1765, 66.

(N° 11 bündet, se öfriga i portf.)

LEMSTRÖM, H.

N° 6-13 finnas afven i ett bundet ex. till rätte
i B: partil. gärningsbetinga, 1765-66.

Ex. B.

Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

Polit. ekon.

Allm.

1700-1829

CHYDENIUS, A.

Ex. B

Pu Paul
Polil cham
Amm

Den Nationale

Sincken,

Wördsamast öfwerlemnad

Til

Rikens Höglöfliga Ständer,

af

En Deras Ledamot.

And. Chydenius

STOCKHOLM,

Tryckt hos Directeuren LARS SALVIUS, 1765.

Imprimatur

Imprimatur

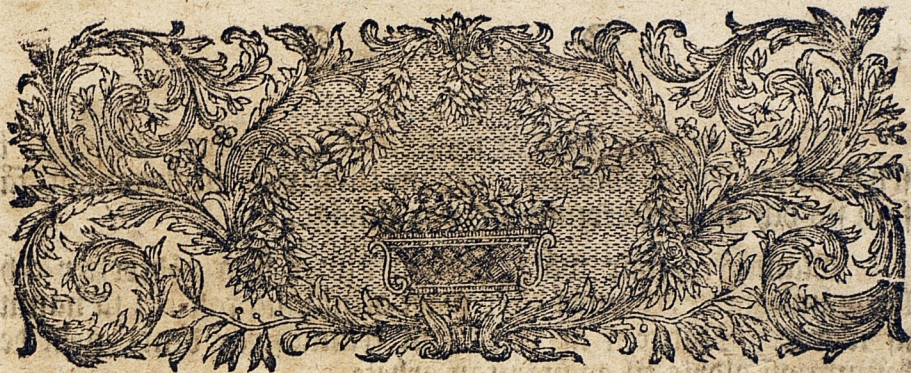
Imprimatur
N. v. OELREICH

Imprimatur

Imprimatur

Imprimatur

§. I.

At hwar och en Nation har winsten til hufwuds-
ändamål för sina Oeconomiska och Politiska
författningar, är oiwedersägeligt; men om wi
öfwerrwäge de utwägar, som hwar och en wid-
tagit, at årnå det samma, märke wi en o-
trolig skiljaktighet.

Alla täfla med hwarandra, at hinna först fram; men de
taga olika kosa, och föra helt andra jegel, då likwål nästan
samma wind blåser uti dem alla.

De änta med hwarandra om lofwen, och bruka särskild-
ta sönmans grej, at stöta på hwarandra, fast de hafwa rum
och djup nog, at segla i bredd. Det ser ut, som ibland det e-
na skeppet, ibland det andra wore utan Lots och Styrman.

Ingen kan neka, at här arbetas af olika grunder. Antän-
gen håller icke Compassen strecket, eller är fel uti Sjöfortet.

En ny wisare lägges här för Läsarens ögon. Den är helt
liten, på det hwar man må kunna bära den i fickan. Den är
ock ny, sade jag, ty han träffar knapt in med någon i Europa.
Jag tror den äfwen wara säker; emedan jag sedt bygga den på
skäl och försarenhet. Låt oss först blifwa ense om orden.

S. 2.

Nation är en mängd af människor, som förenat sig, at i skygd under högsta Magten, genom tillhjelp af Ambetsmän, få söka sin och sina efterkommandes wälmågo.

Människan mår wäl, då hon njuter sina nödörster och beqwämligheter, hwilka efter wårt allmänna talsfätt få namn af waror. Naturen är den, som framallstrar dem; men de komma oss aldrig til gagns utan arbete.

Behofwen äro mångahanda, och ingen har gifwits, som utan andras tillhjelp kunnat förwärfwa sig hälft det nödwändiga, och knapt någon Nation, som icke tarfwat den andra. Allmagten har sjelf gjort wårt slagte sådant, at wi skole hjelpas åt. Hindras detta gemensamma biträde inom Nation, eller utom hånne, så sker det emot Naturen.

När wi byte dessa waror oss imellan, får det namn af handel, och de slags waror, som allmänt äfwindas och emottagas, äro gull och silfwer, hwaraf större eller mindre stämpelade delar kallas penningar, som blifwa måttstocken til andra warors wärde.

Ingen Wara är sådan, at den icke kan genom handel outwärlas uti dessa Metaller, och ingen kan heller fås, i brist på andra för säljaren begärliga waror, utom dem: och den nyckenhet af penningar, som för waran måste ärläggas, kallas dess wärde.

Hwad de utgående warors wärde öfwerstiger de inkommandes, kallas rätteligen Nationens winst, och hwad de inkommandes går öfwer deras wärde, som föras ut, blifwer alltid dess förlust. Men en mindre förlust emot en större kallas relative dess winst, och på lika sätt får en mindre winst då en större kan ärnås, namn af förlust.

S. 3.

Om den upgiften til alla delar wore riktig, at Sverige förde ut förledit år 1764 waror för wid pass 72 Millioner Daler Roppint,

Köppant, men de inkomme ej stiga til mera än 66 Millioner, så wore ju vår Nationela winst för det året 6 Millioner Daler.

Äf hela vår Export-summa utgör järnets värde inemot $\frac{2}{3}$ -delar; men låt oss supponera, at utom hundra år, för skogsbrist eller några andra orsaker, Järn-exporten minskats til hälften, och således ej gjorde mera än $\frac{1}{3}$ -del af våra Exporter; men några andra, til exempel spannemål, victualier och trävaror i det stället exporterades för den i Järn-handelen förlorade $\frac{1}{3}$ -del. Jag frågar då, i händelse alla öfriga ut- och införskrifna varor skulle bestiga sig til samma värde som nu, om icke Nationale winsten äfwen wore då lika stor? Eller om Järn-exportation skulle minskas någon gång til 6 Millioner Daler mindre värde; men de för Spannemålen i fjol til främmande utbetalte 10 Millioner sänge i det stället blifwa qwar i Riket, mon Nationen icke likafullt hade vunnit genom denna förändring 4 Millioner?

Om wi föreställa oss, at det skulle finnas någon Stat, som icke hade något jordbruk eller bärgrverk, hwarken boskaps-skötsel eller sjöfart, utan blott af jord eller lera tilredde en myckenhet öfriver hela Europa begärliga käril, och blefwe därför ej allena försedd med alla sina nödforfter, utan ock skulle emottaga 2 Millioner i gull och silfwer årligen, wore icke dessa 2 Millioner då oförnekneligen denna Nations winst.

Men om $\frac{1}{3}$ -del af samtliga Nation skulle efter andras exempel öfvergifwa denna sår handtering och blifwa jordbrukare, i mening, at därigenom skaffa sig och sina medborgare bröd, och tro sig därigenom winna mera, men den tilverkade spannemål wore 1 Million i värde ringare, än samtliga tredjedels förra tilverkning; så är ju klart, at den därigenom tilskyndat Nationen 1 Millions mindre winst, eller som är det samma, en lika stor förlust.

Häraf blifwer således handgripeligt, at en Nation icke winner därigenom, at hon sylosattes med många slags hand-

seringar, utan därigenom, at hon arbetar i de näringar som bäst betala sig, det är, hwarest minsta antal människor kunna frambringa waror till det högsta wärde.

§. 4.

I myckenheten af tillverkningar, eller rättare sagt, i wärdet af dem, består således et folks rikedom; men tillverkningarnas mängd beror på tvåanne hufwud-grunder, näml. myckenheten af arbetare och deras flit. Båda åstadkommer Naturen, när hon får wara ofönskad.

Skulle den stora Mästarten, som pryder dalen med blommor och öfvertäcker sjelfwa bärgs-klinten med gräs och mossa, röja et så stort fel uti människan, sitt mästerstycke, at hon ej kunde rikta jordklotet med så många inbyggare, som det kan föda? Det wore nedrigt tänkt af en Hedninge, men gudlöst af en Christen, då hon läser et befallande Allmagts ord: Wäret til, förörker eder och uppfyller jordena.

För den fallna människan war det et straff, at hon skulle föda sig uti sin anletes swett; men det war så beskaffat, at Naturen utmätte det sjelf, då hon för sina behofs skull war nödsakad därtill, emedan hon ingen annan hade at anlita om sina nödtorfter, än egna händer; och mödan lättades af winningslystnaden, då hon därigenom såg sig få hwad hon behöfde.

Saknas någondera af dem, bör felet sökas i Nationens författningar; men icke gerna i någon brist utaf dem, utan i de hinder, som äro lagde i wägen för Naturen.

Sättes medborgare genom dem utur stånd, at föda sitt och barnens lif, måste de med sina affödor dö, eller fly bårt ifrån sin fosterbygd. Ju flera utvägar genom författningarna gifwas för en del, at lefwa af andras möda, och hinder läggas i wägen för andra, at få nära sig med arbete, ju mera öfwärfjes idogheten, och Nationen kan ej annat än lifna den form i hwilken hon blifwer guten.

S. 5.

Står nu detta fast, så tänker jag därpå bygga följande satts, näml. at hwar enskildt söker sjelfmant up det stället och den näring där han bäst ökar den *Nationnale* vinsten, om författningarna intet stänga honom därifrån.

Hwar och en söker sitt bästa. Denna böjelse är så naturlig och nödig, at alla Samfund, som finnas i hela werlden, tota sig därpå: ammars ägde Lagar, straff och belöningar icke ens rum, och hela människo-slågtet skulle inom en kort tid gå aldeles under. Det arbete betalas alltid bäst, som hafwer högsta wärdet, och det sökes hållst, som bäst betalas.

Så länge jag i den ena handteringen kan tilverka waror för 6 Daler om dagen, går jag ogerna i den som räntar 4. I den förra war både Nationens och min winst en tredjedel större, än i den senare.

När alltså någon nödgas, eller genom publique belöningar upmuntras, at arbeta i någon annan näring, än där han förtjenar högsta winsten; ty ammars sker det icke, mera än en Köpman säljer sin Wara under det honom bjudes; så är ofelbart, at det sker med Nations förlust.

Winner den hvars arbete någon nödgas göra, så mycket som arbetaren förlorat, är det icke *Nationnal* winst; men winner han mera, blifwer endast differancen en Nations winst, men utwerkad genom medborgares förtryck.

Således blifwer tydeligt, at när någon genom andras arbete drifwer et werk, men hwarken betalar, eller utan förlust, är i stånd, at betala så mycket, som arbetaren i något annat närings-sång kan förtjena, måste saknaden i deras dagspenning wara en *Nationnal* förlust.

S. 6.

Til Exempel, om et Järn-werck af 2000 Skepp:ds årliga smide hade hundrade Bønder lydande därunder, som hwar-

dera wore förbundne, at arbete 50 dagswerken om året til samma Bruk: men til en Daler Kopp:mits ringare värde, än de antingen i eget arbete eller annars kunde förtjena, och det til den ändan, at Export-waran kunde försäljas utomlands med någon fördel; så är klart, at hwarje Bonde förlorar därmed 50 Dal. Kopp:mit årligen, eller som är det samma, tillverkar waror til 50 Daler mindre värde, än uti något annat arbete, hvarigenom Nationale förlusten blifwer 5000 Dal.

Om under samma Bruk widare skulle lyda några hundra de Bønder, som wore förpliktade at förse det med nödiga kol til arbetet, til Exempel 3500 stigar, antingen til et i förre tider accorderat Dalertal, eller ock til det som Bruks-ägaren wil gifwa, til Exempel 6 Dal. Kopp:mit mindre för hwarje stig, än de under samma tid kunnat på annat sätt förtjena: Låt afwen så wara, at Bruks-ägaren ej kan betala denna Wara dyrare, om järnet skal med någon fördel kunna debiteras hos utlåningen; men samma Bønder likwäl, under den tid de arbetat på kolen, i landtbruket, slögder och wäfnader eller annat näringsång, kunnat förtjana den på hwarje stig kol lidna förlusten, det är frambringa waror för 21000 Daler Kopp:mit mera, så blifwer klart, at Nationale förlusten härigenom ökes til lika så stor summa. Lägge wi ändteligen den nästan obotefliga förlust af Rikets bästa skogar, som efter någon tid kunnat lemna oss allahanda slögde-ämnen och timmer-träden och räknat 10 last långwed til hwarje stor stig kol, så åtgå til dessa 2000 Skepp:d Stångjärns smide, från det malmen brytes utur grufwan, tills Järnet är utsmidt i stänger, 35000 last wed, hwilka allenast beräknade til 16 öre lastet, öka förlusten til 17500 Dal. som tillsammans tagit, gör en förlust af 43500 Daler Kopp:mit.

Om nu dessa 2000 Skepp:d i medelpris försäldes til 6 Riks-Dal. Banco Skepp:det utom frakten, och efter 80 marks Cours gjorde en summa af 240000 Daler Kopp:mit, så är klart,

flart, at något mera än en femtedel af denna summa blifwer en National förlust, fast hela posten sälles til aflänningen.

S. 7.

Gull och silfwer äro wäl de ädlaste Metaller; men öka där före ingalunda alltid den Nationale winsten, då de skola frambringas utur jorden. Alla handels-waror kunna förwandlas i så mycket af dessa Metaller, som swarar emot deras värde. Sj eller är Ducaren någonsin så röd, at han ej går ut för bröd, som våra förfäder plågade säga.

Mon det icke wore nödigt, at taga i öfwerwägande, om de sedan 1760 års början til och med 1764 års slut tillverka- de 38 markor 4 lod gull samt 5464 markor $\frac{1}{2}$ lod silfwer, swara emot den därpå anwände kostnad och arbete och flera Sochnars därtill anslagne ränta med mera? eller om icke för alt detta mångdubbelt så mycket silfwer och gull kunnat införskrifwas efter den högsta Cours? eller om en sådan patriotisme eller kärlek för Swenskt gull och silfwer ökat werktligen den Nationale winsten? och om de blott måste underhållas i hopp om rikare aftastning för framtiden?

Mon ändteligen arbetarnes och Allmogens flagan och fattigdom omkring och wid Bruken, då de tvingas därwid, icke wittnar om Nations förlust, och den hög hos dem finnes at använda sin tid och krafter, på det som wore dem och Riket för närwarande tid nyttigare?

Jag talar här aldeles icke om sådana Bruk, som utan Allmogens och arbetarens olägenhet äga bestånd; de äro rätt så dyra Rikets Clemodier, som någonsin Landtbruken, Handel och Manufacturer.

S. 8.

Häraf flyter altså sjelfsamt, at det blifwer onödigt för Högsta Magten, at genom några författningar draga arbetare från den ena näringen til en annan.

Huru många Stats-Män hafwa icke likwäl tylosfätt sig med detta. Nästan hela Europa arbetar därpå, at genom twång eller förmöner draga folket utur sina förra näringar och föra dem in uti andra. Man berömmar sig af så stor National winst, som den nya tilwerkningens wärde är, och glömmar oftast bärt, at de därwid nyttjade arbetare i sin frihet torde hafwa tilwerkad waror i sin förra handtering til lika högt eller högre wärde; då det i ena fallet war ingen winst; men i det andra en werckelig Nations förlust.

Om tio man uti en näring tilverka waror för 100 Daler om dagen, men i en annan ej mera än för 80; så är klart at Nationen i det senare förlorar på dessa tio mans arbete dageligen 20 Daler. Antingen dessa 10 arbetare nu få fritt sälja sina tilwerkningar, eller ock otrwangit aecordera sig dagspenning hos dem, som sköta samma näring, blifwer skillnaden i deras dagspenning alltid i samma proportion, och då är ofelbart, at de gå in uti den förra, såsom både dem och Nationen mera lönande.

Men twingas samma arbetare, at för 20 ProCent mindre blifwa i den andra näringen, äro dessa 20 ProCent Nationens och deras förlust. Huru onödige synes icke då författningarna i slika mål wara?

S. 9.

Swartens Tilwerkningss- eller Utskryppnings-Præmier hålla här prof, at på något sätt öka eller befordra den Nationnelle winsten.

De äro nästan öfwer hela Europa, men i synnerhet i England mycket uti bruk; men öka ofelbart allestäds deras werkelige förlust. Tilwerkningss-Præmierna skada enkelt, men Exportations på et dubbelt sätt.

Sinnes arbetare nog uti en näring och Tilwerkningss-Præmier icke desto mindre bestås, drages för mycket folk utur andra näringar, gör dem af öfwerflöd af waror mindre lönande, och

och förorsakar brist på arbetare i andra lönande närings-
grenar, och Staten graveras at rikta några wisa medborgare.
Går folket icke utan belöningar i en bekant näring, så är
klart, at den är mindre lönande, än de andra där arbetare
icke fryta.

Ursätter Staten genom belöningar arbetarens och Natio-
nens förlust wid denna näring, så gifwes wäl de, som taga
an hånne, men deras arbete saknas i den mera lönande närin-
gen. Så mycket alltså tillverkningarnas wården skilja från
hwarandra, blifwer oförnekneligen Nations förlust.

§. 10.

Men Exportations-Præmierna hafwa ej allenast ofwan-
nämnda olägenheter, utan tillika dem, som äro långt mera be-
tydande: här beskattas medborgare dubbelt emot den årlagda
Præmie-summan och sticka en stor del därpå i utlåningens
händer, hwilket ej annat kan än öma en och hwar, som blif-
wit får i sitt Fädernesland.

Säljaren söker alltid högsta priset för sin Wara. Ulgaren
accorderar hårt den samma, til exempel, för 6 R:daler til ut-
låningen; men undtår 2 R:dal. i belöning därtöföre, och gör
sig således 8 R:dal. för sin Wara.

Wäl nu en Svensk man tilhandla sig samma Wara, är o-
nekeltigt, at han måste betala säljaren det samma, som han för-
tjenar på det, som til utlåningen blifwit försåldt, nämligen 8
R:dal. annars räknar han sig hafwa förlorat på denna handel.

Således njuter utlåningen 2 R:dal. bättre köp för Ex-
portations-Præmiernas skul, och en inhemsk Man blifwer däri-
genom dubbelt taxerad, nämligen: 2 R:dal. til Fonden, at lin-
dra utlåningens inköp och 2 R:daler til säljaren, at hålla ho-
nom skadeslös.

Härigenom måste äfwen hända, at utlåningen med wä-
ra tillverkningar kan drifwa den fördelaktigaste handel hos oss

helswa. Jag blifwer wid mitt tillä antörde exempel: De Swenske Manufactur-waror, som såldes til utlämningen för 6 R:dal. kan han med en winst af 25 ProCent straxt på stället sälja til en Swenskt man för $7\frac{1}{2}$ R:daler, som då får $\frac{1}{2}$ R:dal. eller $8\frac{1}{2}$ ProCent bättre köp, än utur egen Fabriks-bod, hwarföre köpare aldrig kunna tryta.

Lägger man då utlämningens $33\frac{1}{3}$ ProCent bättre inköp tillsammans med de på försäljningen wundna 25 ProCent, gör det för honom en winst af $58\frac{1}{3}$ ProCent, utwerkad blott genom Exportations-Præmierna, som annars aldrig hade gifwits til eller blifwit möjelig. Ei eller är detta en blott i tankarne bewtstet samtug, utan äfwen af förfarenheten mångfaldigt bestyrkt.

Jag wore i stånd, at uplåcka en liten Handels-plan, som kunde ränta Sverige flera tusende, på några utländska Export-Præmier, om jag ej befurade, at wåcka andra up utur sin dwala, då de til äfwen tyrs sökte at tillfuta några lönn-ådror, som utan at kunna märkas på Handels-balancen, utwerkeligen mota war underwigt.

Jag önskar därföre helt opriktigt, at Ungelsmän och andra Nationer ej allenast måtte få behålla sina Export-Præmier, utan ock at de måtte märkeligen ökas på alla de waror, som kunna på oss debiteras; men at Zosterlandet däremot må blifwa dem qwitt, jämte de band, som hindra oss, at fritt och flitigt få skatta våra grannar.

S. II.

Nu wägar jag gå längre och påstå, at sådane författningar, som leda folket til wisja näringar, äro för Nationen och dess winst skadeliga: därtill förwäntas jag af fyra i mitt tycke altför wigtiga skäl.

I hela Europa gifwes ännu ingen stadgad princip, at sölja wid denna fördelning af arbetare; ty ibland ske dylika författningar, at hjälpa up en ny stöd och wetenkap: ibland at

Skaffa flera inbyggare näring, och ibland at gifwa ägaren af något verk bättre utkomst, genom lindrigare arbets-löner.

Ena gången sker det at göra våra tillverkningar Exportabla: en annan gång, at få et eller annat af våra behof inom Riket. Nu syftar en sådan anstalt därhän, at egna Rederier må winna genom frakter af våra waror och inhemskt man genom arbetslöner: nu åter at få gull och silfwer hemma. Stundom hafwes affeende därpå, at folket ej skal få tillfälle at flytta ut: stundom sker det at hämma yppigheten. Det profwas ibland nödigt för ordningens skull i näringarna: en annan gång måste det ske, at hindra mångslögd, med otaliga andra.

Saknas icke en riktig System i alt detta? och måste icke et hus, som bygges up efter så många desseiner, få underligt utseende och sakna behörig stadga?

§. 12.

Det andra skälet är: at ingen Stats-man är ännu i stånd, at positivt säga, hwilkendera näringen kan skaffa oss den största Nationale winsten, hwarigenom Lagstiftaren måste stanna i willrådighet, hwart han genom försättningarna skal leda våra arbetare.

Hvem wore wäl, tänker någon, så enfaldig, som icke wiste detta? Jag försäkrar, det är ej så lätt, som man tror. Många, som bemödat sig om, at tänka på dessa saker, hafwa wäl gjordt sig en System, och stält hwar och en näring i sin wisja rang; uten om wi jämföre dem med andras, märke wi hwad åtskillnad, som förekommer dem imellan.

Jag tror wäl mig hafwa den bästa; men då jag blifwer warse, at hwar och en har samma tro om sin, måste man ju, såsom en förnuftig människa, twisla om alt sammanans tills man får fulla bewis i saken.

M. säger jordbruket är det bästa: E. S. at den bedern tillkommer handslögder: O. R. bewisar, at det är handelen: A.

G. at Riket måste hjälpas genom våra bergwerk, såsom modren til Rikets förnästa Exporter &c. Hvem af alla dessa hafwer nu rätt?

De äro uplysta och samwets-ömma män allesamman, och äga tillika sina medborgares förtroende, och det går ännu långt ut, innan de få denna twist afgjord. Swillendera näringen skal högsta Magten inmedertid taga för den nyttigaste, och til hwem skola de draga folkmängden til Rikets winst? eller mon i så fatta omständigheter mistag kunna undwiskas?

Men om likwäl denna twist wore fullteligen afgjord, och därpå en sådan författning, som leder folkhopen i den måst lönnande näring: mon Lagstiftaren wara i stånd at säga, huru många tusende människor kunna i den samma, nu til Nationens winst arbeta, och at samma författning på så eller så många år hafwer den åstundade werkan? Det kan ju alt för snart hända, at folket skulle tagas bårt från andra näringar och frambringa et öfverflöd af waror i denna, hwilka därigenom kunde förlora sitt wärde utomlands, til en märkelig National förlust.

§. 13.

Men om det ock wore möjligt, at äga all härtil årforderlig kunskap, som dock blifwer aldeles omöjligt, kunde icke destomindre hända, at hos dem, som handtera denna sak, kunde saknas en god wilja, hwilket jag håller för det tredje skälet.

Det kunde lätt hända, at de hade sielf någon fördel där-af, at folket skulle ledas in i den eller en annan särskildt näringsgren, och därför plaidera för den samma. Swad skulle då annat hända, än at den nyttigaste näring skulle blifwa på folk utblottad, til en obotelig förlust för Riket?

§. 14.

Om wi ändteligen wille föreställa oss hafwa öfwerwunnit alla dessa hinder och träffat författningar, som i detta ämne wore makalösa, kunde ju några wisja händelser förändra he-
la

la denna utstuderade ställning, och göra de adramyttigaste för-
fattningar til helt skadeliga för Nationen, hvaruti synbart
ligger det fjerde skälet emot de samna.

Hwad förändring i waror, hwad olika wärde ses icke da-
geligen? Helt oförmodadt öpnar Förshnen en Rikedomskälla
för en Nation, som warar en tid; men stannar ofta tvärt af,
och en annan eller tredje uppkommer snart i stället, af hwilka
den Nationale winsten hufwudsakeligen beror. Lagen blif-
wer således, om hon är år den aldrabästa, ibland de tusende
möjliga händelser icke nyttig för mera än en enda, nämligen
den, til hwilken hon blef god, men skadelig för alla de andra.

Och dessa äro egentligen orsakerna, hwarföre wära, i an-
seende til affigten, goda författningar måste hafst en så elak
verkan.

S. 15.

Nu torde det blifwa tider, at litet närmare utreda,
hwad slags författningar de äro, som leda folket utur den ena
näringsen i den andra.

Sådane äro alla de, som förinna directe eller indirecte
några förmoner i den ena näringsen framför den andra. Di-
recte sker det, då författningens ord uttryckeligen tillägga dem;
men indirecte, då det af författningens verkställande blifwer
en nödwändig påföljd.

Hit höra således alla Närings-Privilegier, ej allena de Ex-
clusiva, utan äfwen alla de andra, som någon särskildt för-
mon tillägga en närings-idkare: alla näringsarnas classifica-
tioner, som äro skedda genom Lagar; ty Naturen förrättar en
classification sjelf, som blifwer den tryggaste; men så snart
Lagarna lägga något därtill eller taga därifrån, märkes snart
irringar, som favorisera några wiså, men hindra andra i
sin närings rörelse. Widare räknas hit alla Tilwerkningens-
och Exportations-Præmier, jämte alla förbud emot bonings-
och närings-sfriheter i städerna och på landet.

Hwad

Strid äro dessa annor än danmar, som samla folket på wisja ställen, taga dem från det ena, och plantera dem på det andra stället, utan at man kan ännu säga på hwilfendera de göra bästa nyttan, och öka eller minska den Nationale wilsten, som förut är bewist.

När strömmen får flyta fritt, då är hwarje droppe watten i rörelse. När inga hinder äro i vägen förs hwarje arbetare om sin föda och ölar med det samma Nationens winst. Men genom förtäringar samlas folkhopar i wisja flockar, utwägarna till industrien blifwa inskränkta, och et litet antal människor i hwarje flock flyter öfwer den största hopen, hwilkas wälmåga man nyttjar som skäl till hela Rikets wälstånd.

§. 16.

Dessa danmar äro de samma, som hindra tillökningen af Swenska arbetares antal, hwilket likwäl är, såsom i §. 4. är wist, den första grundwaken till en National-winst.

Hela det öfverskående wattenets trygd i en dam brottar på det som närmast ligger till botten, hwarföre byggnaden nederst måste wara mångdubbelt starkare och tätare; ty genom förfarenhet är bekant, at det nedra wattenet strömmar ut genom den minsta öpning, med större hastighet än det förra.

På lika sätt är det beskaffat med vår folkmängd. Wi måge wända oss till hwad näring som hållt och det däruti arbetande antal af människor.

Se wi på jordbrukare, finne wi knapt et enda exempel på någon, som besitter et stort gods, at han wil rymma utur landet, fast de, som wänta på samma egendom efter honom, gernna wille bestå honom Skuts-penningar därtill; men monne man öfwen kunna wara lika säker, om samma Herregårds Torpare eller des barn?

Jag hafwer ofta frågat dem, hwaräst äro edra barn; men fått af de flästa et bedröfweligt swar: hwad skole wi göra
nu

med dem heimtå? wi hafwe största möda, at föda oss sjelf här på stället så länge Herren det tillåter. Wår äldsta son seglade några år på Hålland; men stannade där qwar, och skal nu må wäl. Den andra seglar på England; men då wi sista gången träffade honom, tog han afsked för all sin tid och tänkte där sätta sig neder. Den tredje följde Armeen til Pommern: han blef fången af Konungen i Preussen; men då Gud gaf oss fred, hade han ej lust at komma tillbaka: han står nu i Preussisk tjenst och är där gifte. Den fjerde går ännu utt költen, Gud wet hwart han skal taga wägen, eller hwad som kan blifwa af honom.

Hwarföre rhinner icke en Rikets Odal-Bonde? därföre at han är bosatt. Men hwarföre gör en dräng det håldre? swaret är tydeligt: därföre at författningarna ej tillstodt honom någorstädes så fasta sina bo-pålar.

§. 17.

Se wi på våra Handwerks-Societeter och wår folkhop uti dem, blifwe wi warse et litet antal wälundende Mästare, som ej mera behöfwa sjelf sitta i sina werkstäder, som lefwa makligen, klåda sig och de sina i den nyaste smak, duka et hederligt bord i hwardagslag, göra och taga Visiter den bästa tiden, och hafwa 10 eller 12 arbetare i sin werkstad, af hwilka 6 arbeta för maten, de andra för några Daler i weckan. Jag frågar, om en sådan man wil rhinna utur landet? Så länge skräet kan skaffa honom arbetare och ackta, at Mästarenas antal icke blifwer större, än at han nödwändigast måste blifwa anlitad om arbete, och således är i stånd at sjelf betinga sig priset, sker det ingalunda.

Men huru går det med hans Gesäller och Lärogossar? blifwer en önnare fråga. Jag har ibland hört deras swansång, och en allmän klagan i Riket, at de fara öfwer til Preussen och Ryssland; ty där få de strart blifwa Mästare, hwem som will.

Tänkt!

Tänk! huru hjälpsäme äro icke våra skrän, som icke försjuta en fattig mans barn, at fylla några således öppnade luckor utan befallning?

S. 18.

Gå wi til våra Bårgwerk, så få wi snart se, det wara långt ifrån innehafwarena af de flästa våra Bruks-egendomar, at vilja öfvergiftwa Sverige; men hwad en hop fattige Bruks-ägare klaga öfwer brist på förlag, at drifwa arbetet med, trög affättning och twungit pris, och det armod de hotas med, är en sak af hel annan beskaffenhet.

Hwad är det, som Smeder och Bruks-arbetare, klaga öfwer? Hwad för blifwa de införskrefne icke länge arwar; de infödda gifta sig sällan och blifwa måstadelss uslingar til slut? Och huru kommer det til, at spannemåls- och Victualie-handelen blifwer för Bruks-ägaren söga mindre lönande än sjelfwa Bruks-tilwerkningen? Och hwad är därtill orsaken, at de under Bruket lydande Bønder få kolskybbe uti åkeren (*), och förtälja dylika Personaler om sina barn, som den förut omnämnde Torparem.

Fabriqueuren går werkeligen så wäl klädd af egna tilwerkningar, som trots någon annan; men arbetarena i spinhuset sitta ofta halfnakna, och andra gå slarfwiga på gatan och tiggas, sägandes sig wara införskrifne utläningar, som nu önskade at wara hemma igen, hädre än i Sverige stå för andras dörrar, och ändteligen dö uti armod.

Bland dem som flytta utur städerna, träffar sällan vinnings-hjukan in uppå de wälmående och Magistrens personer; men wäl ofta på det fattiga och ringare Børgerskapet.

Jag

(*) En under Bruket lydande Bønde säges så kolskybbe uti sin åker, när han så arbetar wid Bruket, at han därigenom försammar sitt åkerbruk och därför lider miswärt.

Jag tror det nästan wara ohöört, at Sjö-Capitainer och Styrman rymma, om icke för misshandlingar i en utländsk hamn; men wägar icke försäkra det samma om Matrosen eller Kock-poiken.

Min gunstige Läsare! ser du icke nu orsaken hwarföre vår arbetshop ej kan ökas, och genom den vår Nationale winst? Det blifwer i alla tider efter mitt begrep omöjligt at hindra denna afgang, om Dammarna icke öpnas.

Ju mindre tryckningen är, ju lättare hålles wattenet qwar; men ju lägre watten-columna, ju mindre tryckning, och den blifwer alltid lägst, då slushverket tages undan.

§. 19.

Den andra grund-pelaren til National winst är arbetarenas lit, det är: då minsta antal människor frambringa waror för det mästa wärdet, som möjligt är.

Mången, som ensamt betraktar vår Nation, kunde lätt falla på den tankan, at i lit hos dem icke skulle saknas något; men jag måste tillstå, det hafwa gjordt mig ondt, at höra oss förebrås af utlänningar, det Swenska Nationen wore lat emot de andra.

En Köpman i Hålland sitter hwar morgon klocka 5 à 6 på sitt Contoir, och bestyrer om alla sina Commissioner: han kläder sig tarfligt, och bordet bognar ej af kräseliga anstalter: han är mon om hwar tina, at knana uträkta något, och gör åtlöje af Fransöfka sprättbökar och förnäma miner.

En Angelsman är hårdad och outtröttelig uti sitt arbete. En Zimmerman på Angelska warsiwet, drifwer med den force, och hastighet, at man under arbetet näppeligen kan se klubbhan i des hand, och gör et Orlogsskepp färdigt, på så många dagar, som i Swerige på Krono-warsiwen torde åtgå weckor.

S. 20.

Hvaraf kommer detta? Af arbetarens hellsivåd hos oss, kan någon tänka, då de icke hafwa någon sträng uppsigt öfver sig. Lössdrifware, säger man, ligga ju allestädes och lättjas på landet: Gesäller och Lärögäskar äro icke mera jäsom förr: Drängar och Pigor gå icke ur fläcken, om icke husbonden sjelf följer med.

Jag wet icke, om någonstädes gifwes flere Uppsyningsmän, än hos oss? men hwem skal hafwa uppsigt, då de sjelfwe säfwa til klock. 10 om morgonen. Jag har hört åtskilliga sådana förslager, at när Bonden ej wil arbeta slitigt på hemmanet, han då borde slita spö, eller åtminstone drifwas från hemmanet. Det har ock redan werkeligen händt, at några fått straff, därför, at de ej på en gång kunnat lägga neder et ur-gammalt näringsfång, utom hwilket de i första kastet måst åtminstone til hälften swälta.

Sådana känna ofelbart rätt igen wår frihet. Spö och frihet tillsammans, en underlig idé.

Låt oss icke skylla Nation och dess genie för sin tröghet: skjutom icke skulden på fördärfwade seder. Wi slippe wäl lättast på detta fättet; men Riket är föga hulpit därigenom. Annorstädes är källan til detta onda.

Ju mera det gifwes i et Samfund tilfalle för en del, at lefwa af andras möda, och ju mindre andra så sjelfwa nyttja frukten af sitt arbete, ju mera dödas idogheten: de förra blifwa öfvermodige, men de senare förtwiflade, och båda twå försummelige.

Denna grundwal är så fast och af människo-hjärtats känedom och dagelig förfarenhet så bestyrkt, at jag trotsar hwem som hållt med skal kunna häfwa den öfwerända.

Arbetsamhet och slit fordra et muntert mod och en ständig tåflan, om de ej snart skola rakna af. De gifwas aldrig under oket; men när de af frihet, snäll affättning och

och egen winst uplifwas, blifwer den naturliga tröggheten öfwerwunnen, som med hugg och slag aldrig t längden kan fördrifwas.

§. 21.

Waror tilwerkas aldrig, utan at de behöfwas och efterfrågas: behöfwen röja sig sjelf: de äro mångfaldiga, och bringa således sjelfnärning och tilwerkningar på banen, som sedan komma at försäljas til behöfwande. Hindras den som tarfwar, at få köpa en Wara, stannar den i tilverkarens hand, ligger honom til last och får en svart stämpel på sig, hwaruti läses orden: Förspilda swett och möda.

Detta blifwer et hugg i idoghetens bäste. Här är snöret, som binder arbetarens händer bakom des ryg, och den dryck, som gör dåliga och sömnfjuka medborgare.

Ingen Nation kan wara slitig, så länge detta märkespråk står på des tilwerkningar, och det kan aldrig utplånas, förän waran får tilwerkas af hwem som wil, och säljas til dem som behöfwet hånne.

Jag wil icke åberopa mig til bewis härpå andra marters exempel: mitt eget Fädernesland är därpå et oemotsägeligt wittne, hwilket jag med så mycket större driffighet åberopar mig, som beskaffenheten därpå är bäst bekant, och ingen, utan at omna öfwer des olyckor, lärer kunna tänka därpå.

Swenska idogheten liknar en gröda på illa ansad åker. Här och där stå några frodiga tappar: men det mästa är hårt twinat, och gifwer knapt utsädet igen.

§. 23.

I Wästergöthland drifwes handaslögder och wäfnader med slit: där blyges icke gubben sitta wid spinræcken: där fås knifwar, skålar, tallrikar, band, skällor, saxar och andra waror til bättre pris än annorstädes. Swad är orsaken? Landet åger den rättighet, at inbyggaren får fara hwart han wil, at säl-

ja sina waror. Där hafwer Borås stad af älder fått idla gård-
far i handel omkring hela Riket; det är frihet, at i gårdarna få
fara och tilhandla sig waror och sälja sina til andra.

Som ingen Province i Riket ägt utom denna en sådan fri-
het, så trofsar jag äfwen, at i någon kunnig wisa den iboghet,
som finnes hos des inbyggare. Således är klart, at här antin-
gen sliken gjort frihet eller friheten slit.

För några år tillbaka tilwerkades i Wästerbotten, Helsing-
land och Wäster-Norrland en myckenhet stolar och spånräcklar,
och såldes de förwa til 9 å 12 Dal. Dussinet, de senare til 6
å 9 Daler stycket. Nu hafwa dessa tilwerkningar genom nå-
gra förbud emot affättningen til stor del affannat, och ser det
ut, at inbyggarena torde snart få köpa dem af andra.

Utmed sjökanalen i Österbotten är folket i rörelse både win-
ter och sommar; men 30 å 40 mil uppe uti landet, där inga stä-
der finnas, är de slästa wintersysla, at sofwa och göra Ber-
tor, så mycket som de bränna. Warorna hafwa inga köpare,
därföre finnes ej eller af dem at sälja.

Omkring Björneborg, Raumo och Nyssad, är Allmogem
nästan outtvöttelig at slögda af trä. Arbetaren är redan kloct.
I och 2 om natten i full rörelse, at förfärdiga allahanda trä-
käril hela wintren igenom, och är därföre i stånd at förnytra
dem til drageligare pris, än någon i hela Finland, fast många
andra äga ej allenast bättre tilgång på skogar utmed sjökan-
ten, utan äfwen kunnige arbetare i detta handtwerk. Påt oss
söka up orsaken härtil. Det är aldeles omöjligt, at en sådan
sit kunnat upkoma och hållas wid magt, utan fri Exportation.

Öfwannände städer hafwa af älder ägt den frihet, at med
spiror, läckter och trä-käril segla inom Östersjön. Stapel-stä-
derna hafwa ofta sökt betaga dem denna deras förmån, som dock
til denna stund ej lyckas welat: nu förse dessa städer icke allenast
fl-

flera utländska plattor med lika waror, utan åfwen till en del
 sjelfwa Stockholm för et måtteligt pris, och sådant, at de nä-
 stan underkälla alla andra.

Men hade förbudet gått för sig, skulle nödwändigt affätt-
 ningen blifwit inkränkt, och föhåtteligen i samma mån til-
 werkningen. Inkränkt tilwerkning, gör nödwändigt lediga
 händer och dyr Wara, och om det någon gång blifwer möjligt,
 at andra städer få hindra dessa affättningar, eller dessa at hin-
 dra arbetare en fri tilwerkning, så är det så wißt, som två gån-
 ger två är fyra, at Stockholm måste få köpa dyrare träkaril
 än förr: dessa städer minska sin rörelse, landet sina inbyggare,
 och förtjänst, och Riket sakna sin winst.

S. 23.

Si! här är nyckelen til idoghet och winning. Spnas börren
 genom fri näring och affättning til förtjänst, så är hwar man-
 nom några år i full rörelse; men sker det icke blifwer Natio-
 nen, oaktadt alla andra anstalter, ofelbart gespannt, såsom förr,
 och fönnig om husef dagen.

Frihet, tänker min Läsare, bör wißt wara, men icke ut-
 tan ordning. Man måste noga skilja inellan Stads- och Landt-
 manna näring, och icke låta Landtmannen få befatta sig med
 annat, at jordbruket därigenom försimmas. Rätt wäl sagt, i
 synnerhet i war tids sinat! Et wille jag allenast wördsamast
 tillika förbehålla, näml. at den, som åtagit sig detta Despoti-
 ska förmynderskap för Landtmannen, och binder honom blott
 wid jorden, wille ock, då jordbruket ej kan föda honom och hans
 barn, såsom en rätt hufwader, draga en faderlig försorg, at
 han icke af hunger förgås. Kan det ej ske, håller jag för
 rådeligare, at släppa arbets-öket löst på mullbetet, at söka sjelf-
 sin föda, än binda det fast wid en påla och lämna det at utan
 uppsigt stå där i några weckor; ty det är försent, at lära sögda
 sedan maten är all.

Att hindra nödringar på landet, är at mota folkets tillväxt och all upodling, och at förbjuda skogder och handel, är at minska gamla städers rörelse och was upkomst.

En kunnog Garfwäre satte sig ned på landet flera mil i från staden, och betjante Allmogon och Ständs-personer, genom en god läder-beredning; han blef at nästa köpstad förbuden, at där idka detta handtwerk, och därföre anbefalt, at flytta i staden. Ordningen war god; men han, som wädde wäl på landet, blef i staden en utslunge, och öfwer tusende hudar måste nu därföre skännas bårt arligen af elakt bruk. Ser man! ökar icke detta Nationale winsten.

S. 24.

Den punkten allena ibland våra författningar, som rö-
rer Landthandelen, är wärd all upmärksamhet. Icke får en handlande fara omkring i landet och sälja ut sina waror, ej eller Landtmannen köpa up något af sina grammar och föra til stads, eller betjena dem med några waror från staden tillbaka.

Om grannen ej wil blifwa hans Commissionaire, måste han sjelf, ofta för en bit flinta och en aln tobak, företaga sig en 2 å 3 dagars resa til staden, til äfwentyr i brädaste andetiden. Hvem är då, som skal betala honom sin resa? hade hans granne fått drifwa liten handel med de nödwändigaste waror, så hade han undgått denna tidsfilla; men efter det warit förbudt, kan jag ej annat, än skrifwa denna förlust på sjelfwa författningens Conto.

Jag måste beklaga, at den samma ej blifwit noga eftersewad: men finner ock efter ömaste öfwertygelse, detta lagbrott hafwa räddat åtminstone en fjerdedel af Riket från ödesmål.

Att på detta ställe lägga en så stor sak, som denna är, i full dag, låter nu ej göra sig. Jag wil blott lämna Läsaren anledning, at tänka något på hännie.

Hela Sawolar, Tawastland och Carelen ligga långt af-
fides från några städer. Spannemat och Victualier äro deras
waror, för hwilka de ifrån städerna förse sig med salt och an-
dra behof. Nu köpa de förmögnare up af fina graunar, som
sjelfwa icke hafwa hästar eller kunna komma til stads dessa
waror, och förse dem med fina nödtorfter tillbaka.

Att wara de fattigas Commissionaire åtager sig ingen,
och at göra räkning med 50 à 60 stycken, är ingen i stånd til.
Hade altså denna Landthandel icke blifwit föröfwad, skulle
Riket sakna deras waror, och de fattiga i hunger och lättja
sätta lifwet til. Blifwer icke waran eftersökt, stannar til-
werkningen aldeles af, och hwart tager då den Nationale win-
sten wägen?

S. 25.

Jag känner en Bonde, som bor 5 mil ifrån närmaste
köpstad, hwilken bland annan landthandel, som han idlar, up-
köper slagtkreatur om Hösten på flera mil omkring sig, och
drifwer årligen til staden 3 à 4 Boskaps-hjordar, af 20 eller 30
stycken hwardera.

Efter Jag så icke andra Borgare, än Slagtaren lof, at fara
omkring landet och köpa up dem, utan är hwar och en förbun-
den, at helf föra sina kreatur neder til staden. Så af dem haf-
wa flera än en eller två at aflåta, som måste drifwas af 2 el-
ler 3 personer, lika många, som Landthandlaren behöfwer til
hela driften.

Dessa 2 eller 3 personer församma på denna stadsresa 4
eller 5 dagar hwardera uti en bråd tröfnings tid, så at för-
slen til staden kostar 8 eller 10 dagswerken ofta för et enda litet
slagt-nöt, och dymedelt gör 4 eller 5 plåtars afdrag utaf betal-
ningen, och församma det nödiga hemmans arbetet. Ingen-
ting kan därföre wara wisare, än at Landtman håldre åter
helf up sin ore, än förtår i respenningar halfwa dess wärde.

Således skulle och staden, om författningarna, rörande landköp, blifwit efterlefde, genom denna landthandlare allena förlora 50 à 60 slag-töt årligen, och af hans flera drifter näp-peligen 10 orar komma til staden, eller hans granuar mera wara hugade at föröka sin afwet. Hwem wet, om icke i dessa och andra dylika författningar, som af de flästa anses för små saker, ligger grunden til vår öfwerklagade spannemåls- och Victualie-brist i Riket.

Jag talar aldeles intet för det, at landturan skal genom handel hindras från sitt jordbruk. Jag såge hålst, at Borger-skapet, som på de flästa ställen hade, i synnerhet om winturarna, god tid därtil, wille sjelfwa åtaga sig den mödan, at betjäna landet omkring städerna, och sjelf tillika wara wäl betjänta.

Men då våra städer ej göra detta, förekomma de mig wilja blifwa ansedde för landets Gäder, de där befälla alla barnen samlas omkring sin stol, at hwar för sig sticka dem maten i munnen. Swära tid! då affödan blifwit befällande öfwer sin moder, och barnet wil pråla med grå hår af sin faders hufvud.

§. 26.

En köpman, som äger fri handel, sträcker widt ut sin om-tänka: han syflosättes hwarje stund, at med fördel röra sina waror. Wil någon winna för mycket, får han medtäflare, som dela winsten och hjelpa medborgare från egenwilligt skinn-neri. Hwar och en måste då åtnöjas med mindre winst på hwarje Waras; men för sin utkonst i det stället röra dem desto flitigare.

Då faller penninge-interessen: då upfötes äfwen de mindre närmar, som under hög penninge-ränta ej kunna påtänkas eller drifwas, såsom mindre lönande. Med et ord: Monopolier, Wärel-wingleri och National förlust kunna aldrig upkomma, om de ej skyddas af Lagarna; men wäl underhållas, sedan de en gång fått rota sig.

Genom en besynnerlig skilnad inellan Uv- och Stapel- städer, hindras utlåningen, at i en stor del hamnar uplösa waror och med Contant betala dem. De måste hembjudas Stapel- stads- boen: wil han icke betala dem, är ingen utväg at få dem sålda. Idogheten förlorar en stor del af sin uputun- tran, tilverkningarna minskas och penningarna begynna at ströma ut. En god winst för Nation.

S. 27.

Product-Placatet hindrade utlåningar, at med någon för- fördel besöka de mindre Stapelstäderna, då de ej uti dem af egna Producter kunde affätta hela laddningar och med andra waror ej fingo wara afforrerade. Så af dessa städer woro, som hade af egna Exporter hela Skeps-laddningen, därför måste de säl- jas i de större Stapelstäderna. Holländaren och Engelsman fick intet mera förse dem med salt, ej eller lönte det mödan, at segla med barlast til Portugal efter det samma, utan måste det af- wien köpas från de större.

Är icke det märkligt, huru handelen drog sig ifrån det öf- riga af Riket på några få ställen. Namnet af Stapel-städer war wäl qwar; men gagnet för de flästa werkeligen bärta.

Det hade dock gått någorlunda an med wår handel, om hålst utlåningen fått i de största städerna idka en fri handel, och genom täflan mota inrikes egenmyttan. Men han finner föga sin uträkning därwid, sedan han aldeles blef stött utur salt-handelen, som då föll i några få medborgares händer, i hwilkas wälbehag det stod, at förse Riket med denna Wara eller ej, och til hwad pris dem behagade.

Antalet af köpare för wåra Exporter minskades således. Tilverkningarne stannade qwar i tilverkarens händer, eller såldes til Exporteurerna med förlust. Förlusten trängde en stor del ägare från sina egendomar, som måste falla i Exporteurer- nas händer, eller gjorde de förra skattskyldiga hos de senare.

At afhjelpa detta onda, blef Järn-Contoiret inväntat, som skulle lemna förslag åt fattiga Bruks-ägare, då järnet förlorade sitt värde; men antingen det fallit i de fattigas eller förmodnares händer, är allom bekant.

Redbara myntet föll wid Banco-Transport Sedlarnas utfärdande i Banken. Importerna kunde då ej betalas med pengar, eller något redbart mynt utföras til deras afbetalning, utan allt måste ske genom Wärlar på Exporter, som för hela Kronans och Rikets rörelse måste tagas utur så händer, och hvilka därför kunde förföras med Wärlarna et fullkomligt enwärd. Handels-friheten blef således undertryckt, och jag wet icke, om man därför hafwer fog, at blott skylla personer. Saken war så stald, at friheten skulle förloras.

„Om Cæsar och Pompejus (säger Montesquieu) hade tänkt som Cæsar, hade wäl andra däremot tänkt såsom Cæsar och Pompejus. Och på et annat ställe säger han: när man härt gifwer heders-namn, wet man grant hwad man gifwer; men lägger man också magten därtil, så kan man aldrig säga, huruvida den kan sträckas.

§. 28.

Lagar, Inskränkningar, Reglementer och Classificationer kunde då utwerkas, at stadfästa denna magten. Andra handlandes omintanka blef inspärred, til wisja Waror, wisja orter och wisja tider, och gjorde dem för öfrigt fattiga och sisslösa, och de landet omkring sig.

Det är underligt, at wisja befria Product-Placater från så nödwändiga folqder. Blef icke brist och dyrhet därigenom af Borgare-Ståndet spädd förut? Spådomen träffade in, och wid en allmän nöd wisste man genom dess uphäfwande söka stilla den summa; likwäl säger man: Nationen wiärer genom Product-Placater.

Wi wisje drifwa et watten-werk: wi hafwe sett, at det kommer i rörelse, när dammen öppnas; men påstå likwäl, at det

det går bäst, när han står igen. Måste icke det wara en swår Nationalwinst, som förwärfwas genom dödande af industrie och medborgares elände?

§. 29.

Vi jämfre oss öfwer påföljderna; men wilja ej gå til källan, hwadan de härfluta. Så snart man talar något om fri handel, får man til swars: wi måste icke blanda sådane enskilda saker med de allmänna och Riktswärdande. Jag wet icke hwad jag skal säga? antingen låsa wi intet, eller tänka wi litet.

Är icke vår Wärel-fürdom det största handels-twång, som kan gifwas i werlden? Kan då någon hjelp blifwa begripelig, utom den, at göra handelen fri?

Därtill gifwes i synnerhet twänne hufwud-medel: det första är, at utan affeende til person, bryta deras styrka, som utöfwat Wärel-tyranniet, så at de sättas utur stånd, at mera göra något. Kan detta ej verkställas mera, så är klart, at Riket gifwit för mycket ifrån sig, och nödgas bäfwa för de wapen, som det self räckt dem uti händerna. När magten är bärta, är bäst at taga skeden i wackra handen.

Det andra är, at uphäfwa de författningar, som på något sätt fångsa handelen, och döda industrien. Om hwar man ägde rättighet och tillfälle, at self handla med utlämningen, blefwe icke så många nödgade, at offra på få Exporteurers altare för at få köpa Wärlar, och at binda dem genom Lagar och eder til et skäligt pris, och därigenom hoppas Rikets hjelp, är efter min tanka at bygga slott i lusten.

Båda af dessa äro helt nödwändiga. Detta kan icke gagna, om ej det förre går förut, och det förre hjälper ingalunda, om författningarna stå; ty då måste några andra nödwändigt komma i de förres ställe, och det gagnar föga Na-

tionen om den Hjelfrådande heter Cæsar eller Octavius. I-
la nog, när friheten är bårta!

Så enfalidiga dessa botemedel ock må synas emot en obe-
ständig Cours, blifwa de dock de enda och sanskyldiga, utom
hvilket förgäfwes någon hjelp bör wäntas.

Alla äro därutinnan ense, at det tjénar til Coursens fällan-
de, at öka Rikets Exporter och at bringa reelt mynt i den al-
männa rörelsen. Det förra kan aldrig ske utan närings-fri-
het, och annat penninge-fång, än genom utländsk handel, är
mig obekant. Är den i så händer, underhålles genom dem
nödwändigt likadana Wärel-Contoir, fast under andra namn
som de förra, hvilka med dem på Courten måste hafwa ena-
handa werkan.

Alla inrikes Operationer och de aldrasubtilaste Finance-
gry, som icke tillika öfna den utländska handelen, äro i mitt
tycke lika onyttiga, som en sin speculation, om perpetuum mo-
bile, eller et wattuwerk som skal drifwa sig sjelf, uti en brunn.

Påsinaren af dem må gå så långt han wil. Det blif-
wer ändock därwid, at det måste stanna en gång. Och den
som warit aldrasubtilast i sin uträkning, får wid sitt förslags
werkställande ändteltigen se, at hela Operationen warit ingen
ting annat, än taga utur den ena handen och lägga i den andra.

S. 30.

Så snart man upfunnit et nytt näringsfång, hwarmed
människor kunna sysselsättas, så tror man deras tillverkning
wara National winst, oackadt samma näring icke nöjaktigt
betalar sina arbetare.

Wi anse, at det folket, som tages därtill, tilförene ingen ting
hade förtjänt, eller kunnat förtjena, då likwäl den, som utan at
tigga eller stjåla, dragit fram sig och de sina ofelbart i sin förra
hand-

handtering, förtjänt mera än i den nya, då inkomsten knapt förslår för honour allena, och hans hustru med sina barn måste släpas på gatorna och lefwa af andras förtjänst.

Det är ganska myttigt för et folk, at upptänka några nya näringar, til äfventyrs bland dem kunde träffas en mera lönande, än någon af de förra, som i följe däraf kunde öka den Nationale winsten. Men at genom belöningar eller andra medborgares twång i längden drifwa et arbete, är alltid en ofelbar förlust för Nationen.

Här gäller aldeles intet det swaret, at flere kunna lefwa, då näringarna ökas; ty det är aldeles intet deras antal som ökar winsten för en Nation, utan endast värdet af tillverkningarna, om det icke wore uti mera än en enda näring. Så länge jorden ligger i lunda, Bruken sakna arbetare, och våra verkstäder stå ledige, är bekymret om än flera handteringars drifwande i mitt tycke öfverflödigt.

Härwid faller mig i minnet Æsopi Moral under sagom om Hunden, som wid sammandet såg skuggan af köttstycket i watnet och skulle taga därest; men förlorade med det samma det han tått sig i Slagtare-boden. Den som gapar, säger han, efter mycket, mister hela stycket.

Ej eller anser jag det skälet för fullgiltigt, at arbetet drifwes med införskrifna utlänningar. Ty hafwa de på publici druga kostnad kunnat läckas in, at arbeta uti en mindre lönande näring, så hade de tusendefals, utan den minsta tunga för Republiken, flyttat in, allenast de fått frihet, at nära sig bäst de gittat, det är, at idka den handtering, där de måst öft Nations rätta winst.

Så snart utlänningar äro inkomma fördrar ju en sund Politie, at göra sig bästa nyttan af deras arbete, och det sker ofelbart i den näring, som bäst lönar sina idlare;
men

men iugalsunda på de ställen, där de måste födas: Staten och Publicum til last. Det förra söka de up sjelfwa, det senare blifwa de ej gerni wid, utan genom twång, och armod blifwer ändteligen där deras sluttnings-lön.

S. 31.

Detta begrep om den Nationale winsten, så hårdt det ock må synas emot våra nya inrättningar, är likwäl i sig sjelf det menlösaste och lättaste.

Det lämnar alla löfliga näringar frihet; men icke på de andras bekostnad. Det skyddar från öfwermåld den alldrägenaste handtering, och uplifwar slit och en obehindrad rörelse.

Det afwäger alla på en och samma wägsfåt, och winsten är den rätta måttstocken, som utwisar hwilkendera bör äga företrädet.

Det lättar högsta Magten från tusende orofliga bekymmer, författningar och inseenden, då den enskilda och Nationale winsten smälta tillsammans i et Interesse, och den skadande egenmyttan, som under författningarna alltid söker sig någon gömma, kan då säkrast controlleras genom inbördes täflan.

Det sätter en Swensk man i åtnjutandet af sin önnaste och största rätt uti Naturen, som Allmagten förlänt honom, såsom en människa, nämligen, at uti sin anletes swett så föda sig, på hwad sätt han bäst kan.

Det rycker lätjans örnegåt undan deras armar, som nu på sina Privilegier kunna säkert säfwa bårt två tredjedelar af sin tid. Alla utiwägar at lefwa utan arbete blifwa afskurna, och ingen annan, än den slitige, kan blifwa wälmående.

Det

Det gör en önskelig minskning i våra Rättegångar. De många Förordningar, deras förklaringar, undantag och tillämpningar, som på något sätt binda näringsarna, blifwa då onyttiga och tynta af, och när Lagen är uphäfwen, blifwer dess öfverträdelse til intet.

S. 32.

Jag wet wäl, at dessa nyheter behaga minsta delen af mina Läsare. Men de hafwa roat mig sjelf alt för mycket, och räknar jag för min skyldighet, at gifwa dem äfwen upp för Allmänheten, hos hwilken jag aldrig kan twifla om hederliga deltagare i detta mitt nöje.

Willrådighet om Fosterlandets hjelp, har bragt mig at tänka på detta ämne, och som en fri Svensk Medborgare hörde det mig til, at känna mitt Faderneslands författningar. Jag jämförde dem med hwarandra; men saknade uti dem det sammanhang, som i en försigtig husbondes befallningar plaga lysa, nämligen, at de lyfta til et ändamål.

Jag hörer flagan öfwer folkskattningar, och ser tillika många anstalter, som jaga dem ut. Wi wilje befrämja Industrien; men lägga likwäl hinder i wägen för den idoga at få föda sig. Wi säge, at landets wälnåga skal befrämjas, och förbjuda en hel Province, at få köpa sig bröd, blott under förewändning, at hindra Qwendrågerier. Man fordrar lydnad emot Öfwerhetens befallningar, och de äro likwäl så många från flera Secler tillbaka, at Lagläsare sjelfwe få igen dem med mycken möda, och ibland sådana, som näppeligen kunna efterleswas, utan at förgås i elände.

Här flagas om underwigt i handel, och wi hindre hwarandra så mycket wi kunne, at få sälja sina Waror til utslämningen. Wi wilje widga handelen och arbeta på dess

inskränkning inom 15 eller 20 personer. Wi utmånglas af hög Cours, och söka likwäl med all magt, at binda Remittenterna wid så få Trassenter, som möjligt är, hwilka, utom des, redan äga öfwer Courten et fullkomligt enwælde.

Wi arbete därhån, at öka den Nationale winsten, och sylosätta tillika vårt folk med sådant arbete, där de knapt förnjana watten och bröd om dagen. Wi tänke på Rättegångars förkärtande och Lagshödnad, och likwäl öka dageligen våra Lagar, så at Domaren sjelt får med möda igen dem af Registret, och knapt en hundrade del känner sina skyldigheter. Säg mig då min wälsunnade Läsare! hwad som af allt detta skal blifwa til slut?

Jag för min del kan ej annat än sjunga med Wårlds-föraktaren Likdor:

Uf allt hwad jag här hör, jag inga tankar samlar:
 Jag ser så många ljus, at jag om wågen samlar.
 Med buller och bewis man mig förwirrad gör;
 Och fast jag Swenska kan, jag wet ej hwad jag hör.

S. 33.

Jag har på allt sätt sökt, at kunna utbena hälst en enda liten närings-gren, och i mina tankar utstaka de författningar, som därwid borde göras; men har allestäds, så snart jag ej blifwit ledd af sjelf-kärlek, mött oöfwerwinneliga hinder, och därför ej kunnat komma utur fläcken, i synnerhet för de i S. II. och följande anförde orsaker.

När jag gick til råds med förfarenheten, blef jag snart warse, at ju mera friheten fått wara rådande i någon näring,

ting, ju större har alltid dess tillväxt varit och tvärt om,
och ju jämnare denna frihet har funnits vara utdelt, ju
naturligare hafwa näringarna stått i jämnigt mot hwar-
andra.

Andra Staters sätt, at utgåås med näringarna, lärde
mig äfwenledes, at friheten alltid blef måttstücken til deras
högd. Men hwart ut jag wände mig, såg jag egenmyttan
så skansad inom författningarna, at hon på alla ställen
war swår at utrota; men på de flästa aldeles oöfwerwin-
nelig.

Ju närmare jag begynte, at efter friheten afsinåta wä-
ra näringar, ju mera tyktes jag se möjligheten, at uplifwa
dem: jag slap mitt ängsliga bryderi, om näringarnas före-
träde och mångfaldiga författningar därwid. Et ämne, som
efter all min öfvertygelse är långt öfwer människo-wett,
och Naturen sjelf så lätt uträttar.

En enda författning, nämligen den, at kunna minska
wåra författningar, har alt sedan blifwit mig et sågnesamt
arbets-ämne, hwilket jag såsom det aldrasörsta och wigtiga-
ste, innan några nya nu göres, wille på det högsta Re-
commendera.

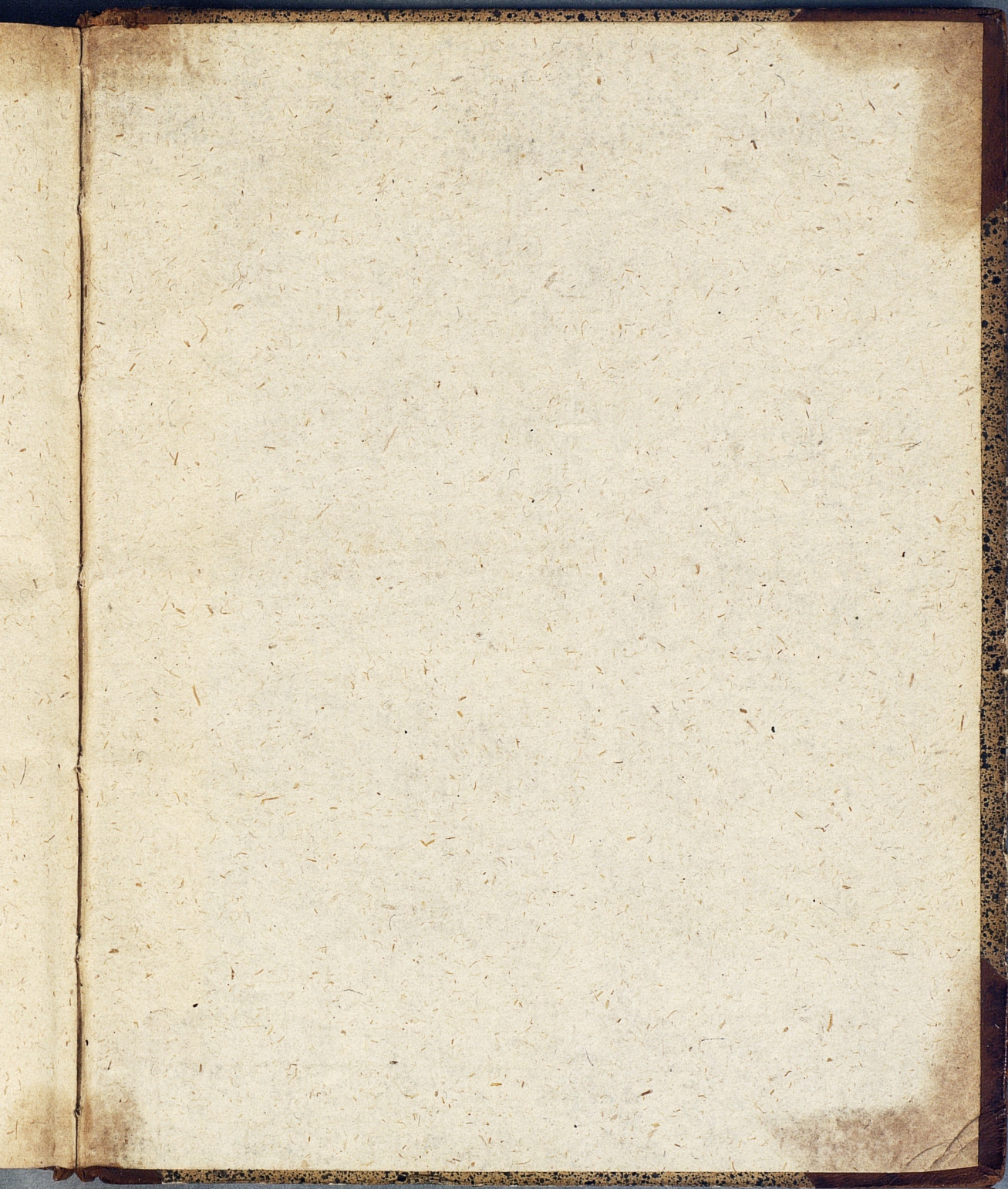
At härutinnan få några med-arbetare, är rätt ända-
målet med denna lilla Skrift. Motsägare oroa mig al-
deles intet. Sanningen, som jag efterfökt, är så ange-
näm, at jag är nögd at blott få hafwa sagt hånne för mi-
na Medborgare: hon är orörlik och fruktar ej, fast böljorna
spruta sin galla öfwer hånne. Hon tål, at af egenmyttan
begraswas i botten-gruset, som de retade wägar täcka hån-
ne med; men blifwer dock wid alt detta bärghast, och o-
ryggelig.

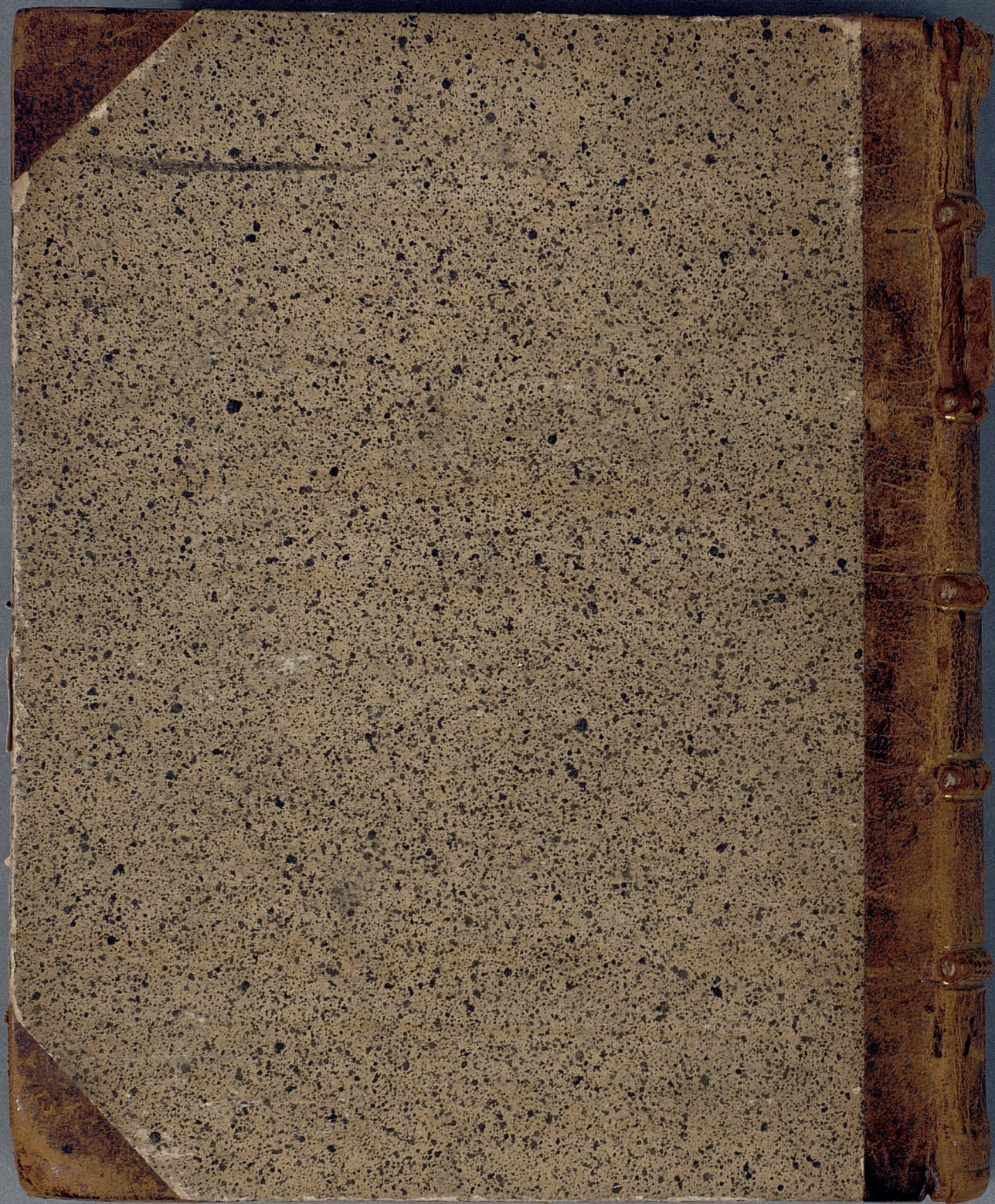
San-

Sanning, sanning, dina strålar,
 Tränga genom hårda sten:
 Uti dig är dygden ren.
 Säfängt man med lärsvens prälar,
 Du afmålar
 Och belöner hvar och en.

På den af Kongl. Tryckeriet utkomna Omständeliga Weden-
 läggning, af Skrifren, kallad: Källan til Rikets Wanmaga,
 utloftas med det första et Omständeligt Swar.

www.books2ebooks.eu